

Sivistystoimen valmiussuunnittelu

Halonen, Janne

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Leppävaara

Sivistystoimen valmiussuunnittelu

Janne Halonen
Turvallisuusalan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2010

Janne Halonen

Sivistystoimen valmiussuunnittelu

Vuosi	2010	Sivumäärä	32
-------	------	-----------	----

Tämän toimintakeskeisen opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata Hyvinkään kaupungin sivistystoimen valmiussuunnitelman luomisprosessia. Kyseessä oli työelämälähtöinen projekti, jonka tilaajana oli Hyvinkään kaupungin sivistystoimi. Opinnäytetyö toteutettiin läheisessä yhteistyössä tilaajaorganisaation kanssa.

Opinnäytetyössä tuotettu materiaali perustuu pelastuslaitoksen ja lainsäädännön asettamiin vaatimuksiin sekä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategiassa esitettyihin ohjeisiin valmiussuunnittelusta.

Sivistystoimen valmiussuunnitelma on osa kunnan valmiussuunnittelua. Valmiussuunnitelman avulla pyritään varmistamaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa turvallisuustilanteissa. Valmiussuunnitelma on normaaliaikana laadittava ja ylläpidettävä kuvaus toimenpiteistä, joiden avulla sivistystoimi varmistaa toimintansa jatkamisen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Opinnäytetyöprosessin yhteydessä syntynyt sivistystoimen valmiussuunnitelma tarjoaa yhden mallin siitä, miten kuntien sivistystoimen valmiussuunnittelu voidaan toteuttaa. Tavoitteena oli myös tehdä mallista kyseiseen toimintaympäristöön ja kulttuurin soveltuva sekä riittävän yleinen, jotta sitä voivat käyttää myös kaikki kunnat vertailtaessa omaa toimintatapaansa opinnäytetyössä kuvattuun prosessiin. Luotua valmiussuunnitelmaa säilytetään Hyvinkään kaupungin sivistystoimessa.

Sivistystoimen valmiussuunnittelu on jatkuva prosessi jossa on tärkeää huomioida organisaation sisäisten asioiden lisäksi myös viranomaiset sekä muut yhteistyö tahot. Jatkon kannalta on tärkeää, että laadittua valmiussuunnitelmaa kehitetään ja päivitetään säännöllisesti.

Asiasanat: Valmiussuunnittelu, sivistystoimi

Janne Halonen

Preparedness planning in Cultural and Educational Services unit

Year	2010	Pages	32
------	------	-------	----

The purpose of this action-centered thesis was to describe the building process of preparedness planning in the City of Hyvinkää's Cultural and Educational Services unit. The project was a working-life-based project commissioned by the City of Hyvinkää's Cultural and Educational Services unit. The project was realized in close co-operation with the commissioner.

The material produced in the project is based on requirements of fire and rescue department and legislation. It is also based on preparedness planning guidelines in Strategy for Securing the Functions Vital to Society.

Preparedness planning of Cultural and Educational Services unit is part of municipality preparedness planning. Preparedness planning includes all measures implemented to guarantee that tasks can be carried out with minimal disruption in all security situations. It is based on routinely produced public administration documents. Those documents describe how Cultural and Educational Services unit secures all its functions in all security situations.

The process description of the project gives one example of how the preparedness planning of Cultural and Educational Services unit in municipalities can be realized. One objective of this project was to create a general model, which could be adapted for this operational environment. All the municipalities can also use these results for comparing their own methods and strategies in supporting the municipal preparedness planning. The preparedness plan itself can be found in the City of Hyvinkää's Cultural and Educational Services unit.

Preparedness planning in Cultural and Educational Services unit is ongoing project and it's important to notice not just the internal processes but also the officials and other important partnerships. For the future it is important that the process described in the project will be developed and updated regularly.

Key words: Preparedness planning, Cultural and Educational Services unit

Sisällys

1	Johdanto.....	5
2	Valmiussuunnittelun perusteet ja tavoitteet	5
2.1	Työn tausta ja rajaukset.....	7
2.1.1	Toimeksianto	7
2.1.2	Rajaukset	7
2.1.3	Opinnäytetyön merkitys kohdeorganisaatiolle	8
2.2	Käytetty aineisto	8
3	Keskeiset käsitteet ja terminologia.....	8
4	Valmiussuunnitelman sisältö	9
4.1	Kriisiviestintä sivistystoimessa	10
4.2	Sivistystoimen osallistuminen väestönsuojelujärjestelmän toimintaan	12
4.3	Koulujen ja oppilaitosten turvallisuus ja omatoiminen varautuminen	12
4.4	Koulujen turvallisuussuunnitelmat	13
4.5	Kulttuuri ja vapaa-aikatoimen turvallisuus ja varautuminen.....	15
4.5.1	Nuorisopalvelut	15
4.5.2	Liikuntapalvelut	15
4.5.3	Kirjastotoiminta	16
4.5.4	Museotoiminta	17
5	Sivistystoimen valmiussuunnittelua koskeva lainsäädäntö.....	17
6	Riski- ja uhka-analyysi - uhkien arviointi sivistystoimessa.....	20
7	Johtaminen normaalioloissa, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.....	22
8	Sivistystoimen jatkuvuussuunnittelu.....	23
9	Pohdintaa.....	24
	Lähteet	26
	Kuvaluettelo	29
	Taulukkuuettelo	30
	Liitteet.....	31

1 Johdanto

Opinnäytetyön tarkoituksena on luoda Hyvinkään kaupungin sivistystoimelle toimiva ja ajan-kohtainen valmiussuunnitelma. Tämä on tärkeää organisaatiolle siksi, että vanha valmiussuunnitelma ei ollut ajan tasalla ja siinä oli suuria puutteita, ja lisäksi alueen pelastusviranomaiset vaativat suunnitelman päivittämistä. Tärkeimpänä tavoiteena tällä opinnäytetyöllä on luoda sivistystoimelle toimiva ja käyttökelpoinen valmiussuunnitelma, joka vastaa lain ja pelastusviranomaisten asettamia vaatimuksia. Tavoitteena on myös tehdä mallista kyseiseen toimintaympäristöön ja kulttuuriin soveltuva sekä riittävän yleinen, jotta sitä on mahdollista soveltaa mahdollisuuksien mukaan muidenkin kuntien organisaatioissa.

Kyseessä on myös toiminnallinen opinnäytetyö ja siihen liittyvä raportti, jossa on kuvattu Hyvinkään kaupungin sivistystoimen valmiussuunnitelman luomisprosessia. Opinnäytetyö noudattaa toiminnallisen opinnäytetyön rakennetta. Raportista selviää miten olen löytänyt työni aiheen ja tekemisen kohteet, millaisia kysymyksiä olen työssä joutunut pohtimaan ja millaisia ratkaisuja olen niihin löytänyt. Sekä millaisia valintoja ja ratkaisuja olen tehnyt lopullisen työn aikaansaamiseksi. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 82-83.)

Valmiussuunnitelmaa rakennettiin yhdessä sivistystoimen edustajien kanssa, yhteyshenkilönä toimi perusopetuksen koulutusjohtaja. Työn edistymistä käytiin läpi säännöllisissä tapaamisissa sivistystoimen edustajien kanssa, noin kerran kuukaudessa.

2 Valmiussuunnittelun perusteet ja tavoitteet

Sivistystoimen valmiussuunnitelma on osa kunnan valmiussuunnittelua. Valmiussuunnitelman avulla pyritään varmistamaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa turvallisuustilanteissa. Normaalioloissa, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa toimintojen turvaamisen painopisteenä on erilaisten uhkien ennaltaehkäisy, torjunta, hallinta ja vaikutuksista toipuminen käytössä olevien voimavarojen avulla. Käytettäviä toimenpiteitä ovat valmiussuunnittelun lisäksi erilaiset etukäteisvalmistelut sekä valmiusharjoitukset. (Leppävuori ym. 2009, 79-80.)

Kuva 1. Valmiussuunnitelman tasot (Keski-Uudenmaan pelastuslaitos 2009.)

Valmiussuunnitelma on normaaliaikana laadittava ja ylläpidettävä kuvaus toimenpiteistä, joiden avulla sivistystoimi varmistaa toimintansa jatkamisen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Suunnitelmassa tulisi kuvata:

- Normaal aikaan suorittavat varautumistehtävät.
- Toimintaperiaatteet häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten.
- Palveluiden hallitun supistamisen vaiheet.
- Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen toiminnot ja palvelut.
- Toipumistoimenpiteet normaalioloihin palaamiseksi.
- Tarvittava yhteistyö sidosryhmien kanssa.

(Ohje poikkeusoloihin varautumisesta 2005, 2.)

Sivistystoimen mukaan päällimmäisenä tavoitteena valmiussuunnittelussa on luoda edellytykset ja turvata sivistystoimeen kuuluvien palveluiden toimintakyky ja perusrakenteet mahdollisimman kattavasti kuntalaisille mahdollisimman pitkään kaikissa olosuhteissa. Sivistystoimen palveluiden taso tulee sopeuttaa vallitsevaan turvallisuustilanteeseen ja käytettävissä oleviin voimavaroihin.

2.1 Työn tausta ja rajaukset

2.1.1 Toimeksianto

Hyvinkään kaupungin sivistystoimessa on tarkoitus uudistaa sivistystoimen valmiussuunnitelma 2010 kevään aikana osana kaupungin varautumista ja valmiussuunnittelua kehittävää projektia. Kaupungin organisaatioiden tavoitteeksi on asetettu, että ne päivittävät valmiussuunnitelmiaan vähintään kahden vuoden välein tai suurten muutosten yhteydessä. Näin ei kuitenkaan ole tehty, ja sivistystoimen valmiussuunnitelma on päässyt vanhenemaan, eikä vanhentuneen valmiussuunnitelman sisältö enää vastaa organisaation rakennetta ja nykyistä tilannetta. Näin ollen yhdessä sivistystoimen edustajien kanssa päätettiin, että teen opinnäytetyöni aiheesta: ”Sivistystoimen valmiussuunnittelu”. Työn tarkoituksena oli rakentaa Hyvinkään kaupungin sivistystoimelle toimiva ja käyttökelpoinen valmiussuunnitelma, joka täyttää valmiussuunnitelmalle asetetut tavoitteet, sekä vastaan sivistystoimen nykyistä tilannetta.

2.1.2 Rajaukset

Opinnäytetyö on rajattu koskemaan kunnan sivistystoimen valmiussuunnittelua. Opinnäytetyön aiheen tärkeimmäksi rajaukseksi olen valinnut Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategiassa (YETT - strategia) sivistystoimen tehtäväksi määritetyt toiminnot. Yhdessä sivistystoimen edustajan kanssa totesimme YETT - strategian olevan paras sivistystoimen valmiussuunnittelua käsittelevä tietolähde, sillä aiheesta ei löytynyt muita kirjallisia lähteitä, joissa asiaa olisi käsitelty yhtä laajasti ja tarkasti. Muita rajaavia tekijöitä löytyy valmiuslainsäädännöstä, sekä Hyvinkään sivistystoimen asettamista tavoitteista ja rajauksista. Työn on pystyttävä täyttämään valmiuslaissa 1080/1991 ja pelastuslaissa 468/2003 valmiussuunnittelulle asetetut tavoitteet. Sen lisäksi työn on saatava alueen pelastusviranomaisen hyväksyntä, sekä Hyvinkään kaupungin opetuslautakunnan ja kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan hyväksyntä.

YETT - strategiassa (Valtioneuvoston kanslia 2006, 46-47.) määritetyistä toiminnoista seuraavien toimintojen turvaaminen katsotaan kuuluvan sivistystoimen tehtäväksi:

- Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän ylläpitäminen.
- Opetustoiminnan ylläpitäminen.
- Kansakunnan kulttuuri-identiteetin vahvistaminen.
- Kulttuuriomaisuuden suojeleminen.
- Hengellisten palveluiden turvaaminen.

2.1.3 Opinnäytetyön merkitys kohdeorganisaatiolle

Sivistystoimen valmiussuunnittelu on alueen kuntalaisten kannalta tärkeää. Valmiussuunnittelu on yksi tärkeimmistä menetelmistä turvata kuntalaisten turvallisuus ja mahdollisuudet selvitä parhaalla mahdollisella tavalla kaikissa turvallisuustilanteissa. Opinnäytetyön aihetta voidaan pitää hyödyllisenä myös alueen muille kaupungeille ja kunnille, sillä Hyvinkään kaupungin sivistystoimi aikoo jakaa työn tuloksia kyseisille organisaatioille. Näiden organisaatioiden on mahdollista ymmärtää tämän työn kautta entistä paremmin oman valmiussuunnittelun merkitystä ja sisältöä. Valmiussuunnitelma koskee Hyvinkäällä sivistystoimen 900 työntekijää ja 6000 oppilasta/opiskelijaa.

2.2 Käytetty aineisto

Aineiston keräämisen aloitin keräämällä aihepiiriin liittyvää tietoa kirjallisuudesta ja internetlähteistä. Aineistoa löytyi myös organisaation sisältä, mistä löytyi muun muassa aikaisemmin tehtyjä suunnitelmia, riskianalyyskejä ja ohjeita. Muita organisaation sisäisiä tietolähteitä olivat Hyvinkään kaupungin Kriisiviestinnän ohjeet 2007 sekä Hyvinkään kaupungin turvallisuussuunnitelma 2009-2012. Tärkeimmäksi tietolähteeksi muodostui YETT - strategia sen laajan tietopohjan ansiosta. Muita hyviä lähteitä olivat pelastuslaitoksen ja pelastusopiston materiaalit, joissa käsiteltiin valmiussuunnittelua.

3 Keskeiset käsitteet ja terminologia

Opinnäytetyössäni käytetään joitain valmiussuunnitteluun liittyviä lyhenteitä ja termejä. Tähän osioon olen listannut keskeisemmät käsitteet ja lyhenteet. Nämä käsitteet määritellään Varautumisen ja väestönsuojelun sanaston (2007, 14) sekä YETT - strategian (Valtioneuvoston kanslia 2006, 72) mukaisesti seuraavasti:

YETTS = Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia

Häiriötila on normaalioloissa tapahtuva poikkeava, odottamaton tai äkillinen turvallisuustilan muutos, joka aiheuttaa uhkaa yhteiskunnan toimivuudelle ja väestön turvallisuudelle. Tilanne voi vaatia valtionjohdon ja viranomaisten erityisiä toimia. Normaaliolojen häiriötila saattaa edellyttää myös säädösten tarkistamista (Valtioneuvoston kanslia 2006, 72).

Normaaliolot on jokapäiväinen tila, jossa esiintyvät uhkat voidaan ehkäistä ennalta, torjua ja niiden vaikutuksista toipua voimassa olevilla säädöksillä ja voimavaroilla. Normaaliolojen järjestelyt luovat perustan toiminnalle häiriötilassa ja poikkeusoloissa (Valtioneuvoston kanslia 2006, 72).

Poikkeusoloja ovat valmiuslaissa ja puolustustilalaissa säädetyt tilanteet, joiden hallitseminen ei ole mahdollista viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin tai voimavaroin (Valtioneuvoston kanslia 2006, 72).

Turvallisuustilanne on uhkan tasosta johtuva ajallinen yhteiskunnan tila, joka jaetaan normaalioloihin, häiriötilaan ja poikkeusoloihin (Valtioneuvoston kanslia 2006, 72).

Varautumisella tarkoitetaan toimintaa, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa turvallisuustiloissa ja erityistilanteissa. Tavoitteena on tällöin pyrkiä ehkäisemään häiriö- ja kriisitilanteita sekä luoda edellytykset näiden tilanteiden ja niiden seurausten hallitsemiseksi ja rajoittamiseksi. Varautumistoimenpiteitä ovat valmiussuunnitelu, etukäteisvalmistelut, koulutus sekä harjoitukset (Ahola ym. 2007, 14).

4 Valmiussuunnitelman sisältö

Tässä opinnäytetyössä on kuvattu sivistystoimen valmiussuunnitelman sisällön tärkeimpiä kohtia, sekä sitä kuinka Hyvinkään kaupungin sivistystoimen valmiussuunnitelma muodostui. Ensimmäinen vaihe valmiussuunnitelman rakentamisessa oli rungon laatiminen. Sivistystoimen edustajat olivat saaneet Keski-Uudenmaan pelastuslaitokselta sivistystoimen valmiussuunnitelman rungon, jota päätettiin käyttää uuden valmiussuunnitelman runkona. Runkoa muokattiin Hyvinkään kaupungin sivistystoimen toiminnan mukaiseksi ja organisaation toimintaan kuumattomia tai toiminnan kannalata turhana pidettyjä aiheita karsittiin pois, koska tuleva valmiussuunnitelma haluttiin pitää lyhyenä ja ytimekkäänä. Lopullisena työnä syntyneen valmiussuunnitelman sisällysluettelo on liitteenä yksi.

Kuten muutkin kunnan toimialakohtaiset valmiussuunnitelmat, laaditaan sivistystoimenkin valmiussuunnitelma toimialajohtajan johdolla ja sen laatimiseen osallistuvat kyseisen toimialan keskeiset henkilöt. Hyvinkäällä sivistystoimen valmiussuunnittelusta vastasi perusopetuksen koulutusjohtaja, joka oli yhteyshenkilöni suunnitelmaa laadittaessa. Toimialakohtaiset valmiussuunnitelmat käsitellään toimialan toimintaa johtavassa lautakunnassa ja sen lopullisen hyväksynnän suorittaa kunnanhallitus. Toimialakohtaisessa valmiussuunnitelmassa kuvataan yksityiskohtaisesti eri turvallisuustilanteiden vaikutukset sekä toimialan varsinaisiin että eri turvallisuustilanteiden tehtäviin. Toimialakohtaisessa valmiussuunnitelmassa myös kuvataan miten kyseisen toimialan eri toimintojen jatkuvuus pystytään turvaamaan kaikissa turvallisuus tilanteissa. (Ström 2007, 27 - 28.)

Sivistystoimen edustajien mukaan sivistystoimen valmiussuunnittelussa tulee ottaa huomioon myös kunnan muiden toimialojen vaatimukset kyseessä olevalle toimialalle, sekä kunnan ylei-

nen valmiussuunnitelma. Lisäksi tulisi vastaavasti pohtia oman toimialan vaatimukset muille toimialoille ja tiedustella ovatko nämä vaatimukset realistisia ja toteutettavissa.

Valmiussuunnitelman laatimista säädellään valmiuslaissa (1080/1991), joka velvoittaa kuntia hoitamaan tehtävänsä myös poikkeusoloissa sekä pelastuslaista (468/2003), joka painottaa vaaratilanteiden ehkäisyä, henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamista sekä varautumista pelastustoimenpiteisiin. Valmiussuunnitelma on varautumisen tulos, jonka tavoitteena on valmius vastata kaikkiin tiedostettuihin uhkiin ja tilanteisiin. (Leppävuori ym. 2009, 80.)

Valmiussuunnitelmalla varaudutaan riskien ja uhkien varalta tunnistamalla ja arvioimalla riskejä ja uhkia sekä näiden vaikutuksia, laatimalla erilaisia suunnitelmia, varastoimalla kriittisiä raaka-aineita, sopimalla ennalta henkilöstön, ajoneuvojen, tilojen ja materiaalien käyttöä sekä kouluttamalla henkilöstöä ja harjoittelemalla erityistilanteiden varalle. (Ström 2007, 21.)

4.1 Kriisiviestintä sivistystoimessa

Kriisiviestintä osion tärkeimpänä lähteenä on käytetty Hyvinkään kaupungin viestintäyksikön laatimaa ohjeistusta Kriisiviestintä ohjeet 2007. Kyseisessä ohjeessa on tarkemmin kerrottu kriisiviestinnän tehtävistä ja toiminnan periaatteista, koskien toimintaa normaalioloissa ja häiriötilanteissa. Ohjekirjassa on käsitelty myös kriisiviestinnän vaiheita, organisointia, vastuuta, sisäistä ja ulkoista viestintää ja siitä löytyy lisäksi tärkeimmät yhteystiedot. Poikkeusolojen viestintää käsitellään puolestaan kunnan viestintävalmiussuunnitelmassa.

Kriisiviestintä on tehostettua muutosviestintää usein äkillisessä ja ennalta arvaamattomassa tilanteessa, jossa Hyvinkään kaupungin toimintaedellytykset tai muu etu on uhattuna. Oikeiden toimenpiteiden ohella viestintä nousee tilanteen hallitsemisessa keskeiseen asemaan. Se vaatii ennakkoon varautumista ja tarkkaa etukäteissuunnittelua. Hyvinkään kaupungin kriisiviestinnän tavoitteena on pitää kaupungin töntekijät ja ulkoiset sidosryhmät jatkuvasti tietoisina tilanteesta. Samalla halutaan varmistaa, että julkisuudessa syntyy oikea mielikuva tilanteesta ja Hyvinkään kaupungin näkemys tilanteen syistä, seurauksista ja toimenpiteiden oikeellisuudesta tulee riittävän selkeästi esille. Viestinnässä noudatetaan kaupungin viestintästrategian periaatteita, eli avoimuutta, luotettavuutta ja aktiivisuutta. (Hyvinkään kaupungin kriisiviestintä ohjeet 2007, 4.)

Sivistystoimi suunnittelee ja toteuttaa tarvittavat viestijärjestelyt koskien omaa toimintaansa, kaikkia sen organisaatioita, yhteistyökumppaneita sekä tiedottamista varten. Myös kunnan asukkaille annettavat tiedotteet huomioiden. Viestintäjärjestelyissä tulee turvata luotettavat puhelinyhteydet, tietoverkot sekä yhteydet viranomaisten radiopuhelinverkkoon (VIRVE). Pe-

rusjärjestelmänä käytetään normaaliolojen viestijärjestelmää, sitä tarpeellisilta osin täydentäen. Sivistystoimessa tulee myös ottaa huomioon häiriö- ja poikkeustilanteissa sijoitettavan henkilöstön perehdyttäminen viestintäjärjestelyihin ja ohjeisiin. (Satakunnan pelastuslaitos.)

Kriisiviestintään liittyviä tehtäviä sivistystoimessa ovat johtamisen tukeminen, tärkeiden palveluiden turvaaminen, toiminta edellytyksien turvaaminen, toimintaohjeiden antaminen, oikean tiedon tarjoaminen ja välittäminen, kunnan maineen ja edun puolustaminen sekä kriisin negatiivisen vaikutuksen lieventäminen, turvallisuudesta huolehtiminen, henkisen tasapainon varmistaminen sekä yhteistoiminta kunnan tiedottajan kanssa. (Hyvinkään kaupungin kriisiviestintä ohjeet 2007, 4 - 5.)

Sivistystoimea koskevilla tilanteilla ulkoisille sidosryhmille ja medialle tiedottamisesta vastaa kaupunginjohtaja yhdessä toimialajohtajan kanssa. Erilaisissa onnettomuustilanteissa tiedotusvastuu kuuluu pelastustöistä vastaavalle viranomaiselle. Viestintä toimenpiteet hoidetaan yhteistyössä viestintäpäällikön kanssa, joka avustaa tiedotusmateriaalin tuottamisessa eri medioita, tiedotustilaisuuksia sekä haastatteluja varten. (Hyvinkään kaupungin kriisiviestintä ohjeet 2007, 8.)

Valmiussuunitelmaa varten on hyvä myös listata käytössä olevat sisäiset ja ulkoiset viestintäkanavat. Erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa tulee myös varautua kyseisten viestintäkanavien häiriöihin ja toimimattomuuteen. Viestinnän onnistuminen kriisitilanteissa edellyttää ennakkokartoituksia ja toimintasuunnitelmien laadintaa. Ennakkovalmistelut nopeuttavat viestintää kriisitilanteissa. Varautumisessa tulee ottaa huomioon:

- Ylimääräisten puhelimien ja viestintävälineiden varaaminen.
- Tehtävien ja vastuiden delegoiminen ennakkoon.
- Puhelinvaihteen nopea tiedottaminen ja tilanteen päivittäminen tapahtuneesta.
- Listat sisäisistä yhteystiedoista.
- Listat ulkoisista sidosryhmistä ja heidän yhteystiedoista.
- Henkilöstön kielitaidon selvittäminen.

(Lehtonen 1999, 165 - 167.)

4.2 Sivistystoimen osallistuminen väestönsuojelujärjestelmän toimintaan

Väestönsuojelulla tarkoitetaan ihmisten ja omaisuuden suojaamista sekä pelastustoiminnan suorittamista poikkeusoloissa ja niihin varautumista. Väestönsuojeluun varautuminen kuuluu keskeisenä osana normaaliolojen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen valmiussuunnitteluun. Kunnat vastaavat väestönsuojeluun varautumisesta alueillaan. Väestönsuojelun keskeiset suunnittelu- ja muut varautumisveloitteet sisältyvät pelastuslakiin (468/2003). Siinä veloitetaan laatimaan suunnitelmat, joissa määritellään väestön ja omaisuuden sekä virastojen ja laitosten suojaamiseksi ja toiminnan ja jatkuvuuden turvaamiseksi tarpeelliset toimenpiteet. Keskeistä väestönsuojelunvalmisteluissa sivistystoimen osalta on suojarakenteiden rakentaminen sekä johtamis-, valvonta- ja hälytysjärjestelmien ja tietoliikenneyhteyksien ylläpitäminen. (Hyvinkään kaupungin turvallisuussuunnitelma 2009-2012, 21-22.)

Vaikka pelastuslain mukaan väestönsuojelu on osin alueellisen pelastustoimen hoidettavana ja vastuulla jää myös kunnille tiettyjä varautumistehtäviä. Laki ei määrää yksittäisille kunnille väestönsuojelutehtäviä, mutta jokaisella kunnalla tulee olla vähintäänkin johtokeskus, josta toimintaa pikkeusoloissa johdetaan. Lisäksi laki velvoittaa sivistystoimialaa osallistumaan pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun siten kuin kyseisen toimialan omat säädökset määräävät. (Aakko ym. 2003, 204-205.)

Tärkeimpiin normaalioloissa suoritettaviin väestönsuojelunvalmisteluihin katsottiin kuuluvan seuraavat toiminnot (Keski-Uudenmaan pelastuslaitos 2008):

- Suojarakenteiden rakentaminen (väestönsuojat) ja suojelumateriaalin varaaminen.
- Johtamis-, valvonta- ja hälytysjärjestelmien ja tietoliikenneyhteyksien ylläpito sekä henkilöstön koulutus.
- Varautuminen suunnitelmin evakuoointeihin, pelastustoimintaan, ensiapuun, väestön huoltoon sekä raivaus- ja puhdistustoimintaan.

4.3 Koulujen ja oppilaitosten turvallisuus ja omatoiminen varautuminen

Sivistystoimen edustajat ovat todenneet, että opetustoimen ylläpitäminen ja toiminta on sivistystoimen pääasiallinen tehtävä ja siksi opetustointa pyritään pitämään yllä kaikissa olosuhteissa. Häiriötilanteessa sivistystoimen tehtävänä on turvata kaikki sen tuottamat palvelut mahdollisimman pitkään, mutta tilanteen pitkittyessä turvataan erityisesti elintärkeät palvelut kuten opetus. Poikkeusoloissa ja muissa pitkään kestäneissä kriiseissä muun sivistystoimen toimintaa supistetaan tai lakkautetaan kokonaan ja näin vapautuneet voimavarat kohdennetaan opetustoiminnan ylläpitämiseen.

Opetustoimen ylläpitäminen on osa kansakunnan henkistä kriisinkestävyttä. Sivistystoimen tehtävänä on taata keskeisten koulutuspalvelujen häiriötön jatkuminen. Tähän liittyvät uhkien ja erilaisten kriisien käsitteleminen koulutuksessa, valmius opetustoimen hyödyntämiseen kansalaistiedottamisen ja -vaikuttamisen kanavana sekä muu kansakunnan henkistä ja sosiaalista eheyttä ylläpitävä, väestön luottamusta yhteiskunnan toimintaan lisäävä ja maanpuolustustahtoa vahvistava toiminta. Opetustoimen ylläpitämiseen kuuluu myös väestön liikunta- ja fyysisen toimintakyvyn ylläpitäminen. (Valtioneuvoston kanslia 2006, 46-47.)

Opetuksen kehittämisessä otetaan huomioon kansalaiskasvatukselliset mahdollisuudet välittää tietoa uhkista ja niihin varautumisesta. Henkistä kriisinkestävyttä vahvistavia aihekokonaisuuksia kehitetään opetussuunnitelmien perusteissa ja opetussuunnitelmien mukaisessa koulutuksessa. Oppilaille ja opiskelijoille välitetään suomalaisen yhteiskunnan arvomaailma sekä tietoa väestön turvallisuudesta, vastuullisesta käyttäytymisestä elämän eri tilanteissa sekä kokonaisuomaanpuolustuksesta ja turvallisuuspolitiikasta. (Valtioneuvoston kanslia 2006, 47.)

4.4 Koulujen turvallisuussuunnitelmat

Pelastuslain ja -asetuksen mukaan kouluissa ja oppilaitoksissa tulee olla pelastussuunnitelmat. Lisäksi perusopetuslain (628/98) 29 §:ssä ja lukiolain (629/98) 21 §:ssä todetaan, että opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden ja opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Tämä toteutetaan laatimalla jokaiseen opetusyksikköön oma turvallisuussuunnitelma, jota myös ylläpidetään ja päivitetään säännöllisesti.

Keskeisiä toimia koulujen turvallisuudessa (Hyvinkään kaupungin turvallisuussuunnitelma 2009-2012, 14.):

- Kouluille laaditaan yhtenäisen mallin mukaiset laajat turvallisuussuunnitelmat, joihin liitetään koulutuksia ja harjoituksia.
- Koulun henkilökunnan ja eri viranomaisten toimesta tarkastetaan säännöllisesti koulujen tilojen, työolojen ja käytäntöjen turvallisuutta.
- Koulutapaturmien koko ketjua ehkäisystä koulutukseen, ja hoitotoimiin parannetaan jatkuvasti.

Koulukohtaiset uhkatekijät ja toimet niiden vähentämiseksi selviävät parhaiten riskikartoituksilla, joiden tulee aina olla turvallisuussuunnittelun perustana. Koulu kohtaisissa turvallisuussuunnitelmissa mm. annetaan tarkat menettelytapaohjeet lastensuojeluilmoituksen tekemisestä, todetaan oppilashuollon paikalliset tukiverkostot yhteystietoineen, annetaan ohjeet menettelystä koulukiusaamisessa sekä kriisitilanteissa ja todetaan työnjako oppilaiden ja

opiskelijoiden mielenterveysasioissa. Turvallisuussuunnitelmissa otetaan huomioon väkivalta ja väkivallan uhka koulutilanteissa ja annetaan ohjeet väkivaltatilanteisin varautumisesta ja niiden jälkihoidosta. (Opetustoimen valmiussuunnitelma.)

Turvallisuussuunnitelmissa tuodaan esille, että jokaisessa koulussa on oltava perusopetuslain (1998/628) mukaisesti:

- Perusopetuslain ja lukiolain edellyttämät järjestyssäännöt tai muut koulussa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä koulu yhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.
- Pelastuslain 9 § 3 momentin edellyttämä pelastussuunnitelma, jossa on selvitettävä mm. vaaratilanteet ja niiden vaikutukset sekä toimenpiteet vaaratilanteiden ehkäisemiseksi.
- Koulukohtaiset toimintaohjeet onnettomuustilanteiden (mm. tulipalo, työtaturmat, sairauskohtaus, muu mahdollinen uhka) varalta, sekä muita tarpeellisiksi todettuja toimintaohjeita.
- Kriisiryhmä, jonka tehtävänä on kriisityön koordinointi ja seuranta, tiedottamisesta huolehtiminen sekä jälkityön suunnittelu ja seuranta.

Koulun kriisiryhmän kokoamisesta vastaa rehtori ja hänen estyneenä ollessaan vararehtori. Koulun rehtorin lisäksi ryhmään kuuluu koulun koosta riippuen erityisopettaja(t), terveydenhoitaja, psykologi/kuraattori, ja koulun turvallisuusvastaava. Koulun oppilashuoltoryhmä voi toimia myös kriisiryhmänä. Turvallisuusvastaava vastaa niistä tehtävistä, mitä pelastussuunnitelma edellyttää. Hän voi delegoida osan tehtävistä muille henkilöille. Jokaisessa koulukiinteistössä on oltava turvallisuusvastaava. Yksittäistä koulua koskevissa onnettomuus- ja kriisitilanteissa nopeat toimenpiteet ovat kuitenkin välttämättömiä, ja tällöin toimitaan aina koulun turvallisuussuunnitelmassa todettujen menettelytapojen mukaisesti. Koulun kriisiryhmä vastaa tapahtuman jälkiseurausten purkamisesta sen mukaisesti kuin opetustoimen turvallisuussuunnitelmassa todetaan. Opetustoimi seuraa valmiussuunnittelussa sivistystoimen ja muiden viranomaisten ohjeita ja määräyksiä ja huolehtii omalta osaltaan siitä, että kriisijohtaminen toimii ja että kriiseihin ja häiriöihin varautuminen on riittävää. (Opetustoimen valmiussuunnitelma.)

Sivistystoimenjohtaja vastaa opetustoimessa kriisijohtamisesta ja siihen varautumisesta ja koordinoi opetustoimen osalta tiedottamista. Koulutusjohtaja vastaa omalta osaltaan ja yksiköiden päälliköt esim. rehtorit oman yksikkönsä osalta. Sivistystoimi vastaa yhteistyössä kaupungin johdon ja muiden viranomaistahojen kanssa siitä, että :

- Varautuminen erityistilanteisiin on riittävää.
- Kriisijohtamisen toimintalinjaukset ovat opetustoimessa selkeät.
- Kriisiviestinnän ohjeet ovat kaikkien tiedossa ja ajan tasalla.

- Kriisistä toipumiseen on riittävät suunnittelu- ym. valmiudet.

(Opetustoimen valmiussuunnitelma.)

4.5 Kulttuuri ja vapaa-aikatoimen turvallisuus ja varautuminen

Yksi suurimmista kokonaisuuksista sivistystoimen valmiussuunnittelussa on kulttuuri ja vapaa-aikatoimen turvallisuus ja varautuminen. Kulttuuri ja vapaa-aikatoimi pitävät sisällään nuoris- ja liikuntapalvelut sekä kirjasto- ja museotoiminnan. Valmiussuunnitelmaa varten laadittiin kuvaukset kulttuuri ja vapaa-aikatoimen eri osastojen tehtävistä, toiminnoista ja suunnitelmista eri turvallisuustilanteissa.

4.5.1 Nuorisopalvelut

Nuorisopalvelujen toimintaa ohjaa nuorisolaki (72/2006). Nuorisopalvelut kuuluvat normaalioloissa sivistystoimen toimialaan kaupungin organisaatiossa. Häiriötilanteissa nuorisopalvelut toimivat sivistystoimialan johdon valmiussuunnitelman mukaisesti. Nuorisopalveluiden palvelut ovat sekundäärisiä, joten palveluita ei tuoteta ollenkaan tai niitä tuotetaan vain rajoitettuihin häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Häiriötilanteissa tai poikkeusoloissa nuorisopalvelut tukevat sivistystoimialan primääripalveluita. Nuorisopalveluiden järjestämät palvelut tukevat kriisiaikana kaupunkilaisten henkistä hyvinvointia, joten on tarkoituksen mukaista ylläpitää niitä mahdollisimman laajasti häiriötilanteen tai poikkeusolojen sallimissa rajoissa.

Häiriö- ja kriisitilanteissa nuorisotyössä keskitytään tehostetusti nuorten tukemiseen ja peruspalveluiden tuottamiseen. Ennaltaehkäisevä ja hallinnollinen työ supistuu. Nuorisotyössä varaudutaan nuorten henkisen kriisiavun lisääntymiseen. Häiriötilanteissa varaudutaan nuorisotilojen pidennettyihin aukioloaikoihin ja henkilöstöressurssien kohdentamiseen. Nuorisotilatoiminnalla on myönteinen vaikutus nuorten turvallisuuden tunteen ja luottamuksen palauttamiselle kriisitilanteen jälkeen. Nuorisotalotoiminta antaa nuorille mahdollisuuden vertaisryhmässä käsitellä tunteitaan ja kokemuksiaan kriisitilanteeseen liittyen. Kriisitilanteissa yhteistyötä tehdään paikallisten ja valtakunnallisten verkostojen kanssa. Nuorisopalveluiden tiloja voidaan käyttää tarvittaessa häiriö- ja tilapäisinä majoitus- ja hoitoyksikköinä. (Nuorisopalvelut valmiussuunnitelma)

4.5.2 Liikuntapalvelut

Liikuntapalveluiden toiminnan tarkoituksena on vastata liikuntapalvelujen tuottamisesta, järjestämisestä ja kehittämisestä siten, että ne tarjoavat kaupunkilaisille toimivan ja virikkeellisen palveluverkoston. Liikuntapalvelujen toimintaa ohjaa liikuntalaki (1048/1998). Liikuntapalvelut kuuluvat normaalioloissa sivistystoimen toimialaan kaupungin organisaatiossa.

Häiriötilanteissa liikuntapalvelut toimivat sivistystoimialan johdon valmiussuunnitelman mukaisesti. (Liikuntapalveluiden valmiussuunnitelma.)

Liikuntapalveluiden palvelut ovat sekundäärisiä, joten palveluita ei tuoteta ollenkaan tai niitä tuotetaan vain rajoitetusti häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Häiriötilanteissa tai poikkeusoloissa liikuntapalvelut tukevat sivistystoimialan primääripalveluita. Liikuntapalveluiden järjestämät palvelut tukevat kriisiaikana kaupunkilaisten henkistä hyvinvointia, joten on tarkoituksen mukaista ylläpitää niitä mahdollisimman laajasti häiriötilanteen tai poikkeusolojen sallimissa rajoissa. Liikuntalaitoksiin on laadittu omat rakennuskohtaiset turvallisuussuunnitelmat, jotka sisältävät pelastuslain mukaisen pelastussuunnitelman erilaisia häiriötilanteita varten. (Liikuntapalveluiden valmiussuunnitelma.)

Liikuntapäällikkö johtaa häiriötilanteissa liikuntapalveluiden toiminnan keskeyttämistä vaiheittain ja antaa ohjeet yksiköille jatkotoimenpiteistä sivistystoimialan ohjaamana. Liikuntatoimelle laadittiin häiriötilanteita varten neliportainen oheistus, jossa on kuvattu toiminnan vaiheittainen lakkauttaminen, sekä vapautuneiden resurssien uudelleen sijoittaminen. Liikuntapalvelut vastaa tiedottamisesta kaikissa häiriötilanteiden vaiheissa sivistystoimialan ohjaamana. Häiriötilanteiden aikaiset palvelut palautetaan normaalioloja vastaavaksi mahdollisimman nopeasti vaiheittain käänteisessä järjestyksessä. Poikkeusoloissa liikuntapalveluiden koko henkilöstö ja kalusto siirretään sivistystoimialan käyttöön tarpeen mukaan häiriötilanteiden jaottelun mukaisesti vaiheittain tai tarpeen mukaan häiriötilanteiden välittömästi kokonaan keskeyttämällä liikuntapalveluiden toiminta. Kaikki liikuntapalvelujen tilat voidaan ottaa tilapäisiksi majoitus- ja hoitotiloiksi. Liikuntapalvelut tiedottavat asiakkaita poikkeusolojen järjestelyistä. Liikuntapalvelujen palvelut palautetaan vaiheittain normaaliksi tärkeysjärjestyksessä. (Liikuntapalveluiden valmiussuunnitelma.)

4.5.3 Kirjastotoiminta

Tavalliselle yleiselle kirjastolle ei lainsäädännön puitteissa aseteta raskaita vaatimuksia aineiston suojelulle. Kansallisen kirjallisen kulttuuriperinnön säilyttäminen on Kansalliskirjaston vastuulla. Yksittäisissä kirjastoissa ainutkertaista materiaalia on lähinnä paikallishistoriaan liittyvät kokoelmat. Myöskään kansalaisilla ei ole lakimääräistä subjektiivista oikeutta kirjastopalvelujen saantiin. Erilaisissa kriisitilanteissa kirjaston palvelut pidetään saatavilla mahdollisuuksien mukaan vaikka rajoitetusti. Tarvittaessa hyödynnetään naapurikuntien kirjastoja. Kirjasto on keskeinen paikka tiedon jakamiselle ja kansalaisilla pitää olla mahdollisuus pysyä ajan tasalla. Kirjastolla on merkittävä rooli henkisen kriisinkestävyuden tukijana sekä tiedonsaannin että henkisen virkistytymisen kannalta. (Kirjaston valmiussuunnitelma.)

4.5.4 Museotoiminta

Museotoiminnan osuus valmiussuunnittelussa perustuu museolakiin (3.8.1992/729). Museotoiminnan tehtäviksi on määritelty henkisen kriisinkestävyden turvaaminen sekä kansakunnan kulttuuri-identiteetin vahvistaminen ja kulttuuriomaisuuden suojeleminen. Museolain mukaan ”museoiden tulee myös edistää kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevan tiedon saatavuutta tallentamalla ja säilyttämällä aineellista ja visuaalista kulttuuriperintöä tuleville sukupolville, harjoittamalla siihen liittyvää tutkimusta, opetusta ja tiedonvälitystä sekä näyttely- ja julkaisu-toimintaa” (Museolaki 3.8.1992/729). Museoiden kokoelmien säilyminen museokokoelmina on turvattu myös museon lopettaessa toimintansa. Lisäksi museotiloja voidaan mahdollisuuksien mukaan käyttää hyödyksi hätätilanteissa. Museotoiminnan valmiussuunnittelun kohteena ovat henkilöt, kokoelmat, rakennukset ja museolain ja -asetuksen edellyttämien osin myös maa-alueet. Valmiussuunnittelu luo rungon kussakin kulttuurihistoriallisesti merkittävässä kohteessa erikseen tehtävälle pelastussuunnitelmalle. Pelastussuunnitelmat ovat kiinteistökohtaisia. Kulttuuritoimen yksiköillä on häiriötilanteisiin omat toimintaohjeet ja kiinteistökohtaiset pelastussuunnitelmat.

Valmiussuunnitelman keskeisin työkalu on ajantasainen inventointilista jokaisesta kohteesta. Tämä tarkoittaa sekä esineinventointia, rakennusinventointia että maa-alueinventointia (esim. muinaisjäännökset). Inventoinnin perusteella kulttuuriomaisuus priorisoidaan kriisitilanteen turvaamistoimenpiteitä varten ja sitä käytetään myös normaaliolosuhteiden kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten korjaussuunnitelmissa tai maankäyttösuunnitelmissa. (Museot ja yleinen kulttuuritoiminta.)

Toiminnot poikkeusoloissa (Museot ja yleinen kulttuuritoiminta):

- Museokokoelmat siirretään valtakunnallisten ja alueellisten museoviranomaisten ohjauksessa säilytykseen soveltuviin tiloihin.
- Järjestetään vartiointi kriisialueella kokoelmien suojelemiseksi.
- Siirron priorisointi ja kuljetuslogistiikan järjestäminen.
- Näyttelytilojen käyttö väliaikaisina majoitustiloina.
- Yleisölle suunnatun toiminnan lakkauttaminen kriisin jatkuessa.
- Tiedottaminen.

5 Sivistystoimen valmiussuunnittelua koskeva lainsäädäntö

Tässä osiossa on kuvattu niitä lainsäädännön kohtia, jotka tunnistettiin käsittelevän sivistystoimen tehtäviä ja sen vastuita, tai ne tuli muuten huomioida osana valmiussuunnitelman laatimista.

Taulukko 1. Yleinen sivistystoimen valmiussuunnittelua koskeva lainsäädäntö.

Lait ja asetukset	Valmiussuunnittelussa huomioitavaa
Pelastuslaki 468/2003 ja -asetus 787/2003.	<ul style="list-style-type: none"> • Pelastustoimen tehtävät • Muiden viranomaisten tehtävät • Omatoiminen varautuminen • Suunnitteluvaikeus • Väestönsuojelu
Valmiuslaki 1080/1991.	<ul style="list-style-type: none"> • Varautuminen • Ei nimenomaisesti toimialaa koskevia toimivaltuuksia. • Määräysten täytäntöön panemiseksi valtioneuvosto voi määrääjäksi tai toistaiseksi muuttaa valtion hallintoviranomaisten välisiä toimiala- ja toimivaltasuhteita sekä niissä muuten noudatettavaa asian käsittelyjärjestystä ja rajoittaa kunnan lakisääteisen tehtävän hoitamista tai määrätä tällaisen tehtävän hoitamisen lopetettavaksi. • Valtioneuvosto voi määrätä valtion tai kunnan palveluksessa olevan henkilön hoitamaan toista virkaa tai tehtävää sekä määrätä viraston tai laitoksen siirtymään toiselle paikkakunnalle ja rajoittaa tällöin oikeutta sanoutua irti valtion tai kunnan palveluksesta.
Perustuslaki 731/1999.	<ul style="list-style-type: none"> • Oikeus maksuttomaan perusopetukseen. • Opetuksen saatavuus ja mahdollisuus itsensä kehittämiseen. • Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus. • Voidaan säätää lailla sellaisia tilapäisiä poikkeuksia, jotka ovat välttämättömiä kansakuntaa uhkaavien poikkeusolojen aikana. • Lievimmissä häiriö- ja erityistilanteissa ei voida rajoittaa perusoikeuksia muutoin kuin perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten puitteissa.

Taulukko 2. Sivistystoimen opetustoimen valmiussuunnittelua koskeva lainsäädäntö.

Lait ja asetukset	Valmiussuunnittelussa huomioitavaa
Perusopetuslaki 628/1998.	<ul style="list-style-type: none"> • Ei ole säädetty mahdollisuutta poiketa opetusta ja muuta toimintaa koskevista säännöksistä erityistilanteissa.
Lukiolaki 629/1998 ja laki ylioppilastutkinnon järjes-	<ul style="list-style-type: none"> • Ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet järjestetään lukio-koulutusta antavissa oppilaitoksissa kaksi kertaa vuodes-

tämisestä 672/2005.	sa.
Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998.	<ul style="list-style-type: none"> • Tutkintojen suoritusajan joustot mahdollisia • Vaatimus, että hakijoihin sovelletaan yhdenvertaisia valintaperusteita.
Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998 ja laki taiteen perusopetuksesta 633 /1998.	<ul style="list-style-type: none"> • Ei säädellä oikeutta saada opetusta. • Ei säädöksiä oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön.
Yliopistolaki 645/1997 ja ammattikorkeakoululaki 351/2003.	<ul style="list-style-type: none"> • Ei säännöksiä koulutuksen keskeyttämisestä poikkeustilanteiden aikana. • Ei säännöksiä, jotka olisivat esteenä toiminnan tarkoituksenmukaiselle järjestämiselle ja mahdolliselle uudelleenorganisoinnille korkeakouluissa poikkeuksellisissa tilanteissa. • Korkeakoulun johdolla on mahdollisuus esimerkiksi keskeyttää tai rajoittaa opetusta normaaliolojen häiriö- ja poikkeustilanteissa. • Kouluille vaatimuksia esim. varautumissuunnitelmista.
Opintotukilaki 65/1994.	<ul style="list-style-type: none"> • Ei säädetty miten opinnot tulee järjestää. Jos esimerkiksi poikkeusoloissa käytettäisiin etäopiskelua enemmän kuin normaalisti, tämä ei estäisi opintotuen myöntämistä. • Opintojen kokonaan keskeytyessä opintotuen maksamista ei voida jatkaa.

Taulukko 3. Sivistystoimen muun toiminnan valmiussuunnittelua koskeva lainsäädäntö.

Lait ja asetukset	Valmiussuunnittelussa huomioitavaa
Muinaismuistolaki 295/1963.	<ul style="list-style-type: none"> • Muinaisjäännökset rauhoitettuja. • Asetetut suojeluelvoitteet koskevat myös kriisitilanteita.
Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999.	<ul style="list-style-type: none"> • Säättää rakennussuojelusta. • Suojeluelvoitteet koskevat myös kriisitilanteita.
Laki kulttuuriesineiden maastaviennin rajoittamisesta 115/1999.	<ul style="list-style-type: none"> • Rajoittaa tieteellisesti, taiteellisesti ja historiallisten arvokkaiden kulttuuriesineiden maastavientiä. • Suojeluelvoitteet koskevat myös kriisitilanteita.
Liikuntalaki 1048/1998 ja nuorisolaki 72/2006.	<ul style="list-style-type: none"> • Ei ole säädetty kunnan asukkaille subjektiivisia oikeuksia liikunta- ja nuorisotyön palveluihin. • Normaaliolojen lainsäädäntö muodostaa puitteet näiden palveluiden järjestämiselle suhteellisen joustavasti, joten poikkeusoloissakin voidaan toteuttaa joustavasti.
Kirjastolaki 904/1998.	<ul style="list-style-type: none"> • Ei ole säädetty kunnan asukkaille subjektiivisia oikeuksia kirjasto- ja tietopalveluihin. • Normaaliolojen lainsäädäntö muodostaa puitteet palvelun järjestämiselle suhteellisen joustavasti, joten poikkeusoloissakin voidaan toteuttaa joustavasti.

Muiden toimialojen lainsäädännössä on häiriö- ja erityistilanteiden varalta säännöksiä, joiden nojalla toimivaltaiset viranomaiset voivat puuttua myös sivistystoimen toimintoihin. Esimerkkejä tästä ovat terveyden tai turvallisuuden suojeleminen, näitä käsittelevät Tartuntatautilaki 583/1986 ja Pelastuslaki 468/2003.

6 Riski- ja uhka-analyysi - uhkien arviointi sivistystoimessa

Merkittävä osa valmiussuunnitelmaa on riski- ja uhka-analyysi. Valmiussuunnitelman riski- ja uhka-analyysin on hyvä kattaa laajempia kokonaisuuksia ja siinä on hyvä ottaa huomioon myös yhteistoiminta muiden viranomaisten ja esimerkiksi kolmannen sektorin kanssa. Havaittuihin ughiin kannattaa varautua tarvittavin yhteistyösopimuksin sekä yhteisin koulutus- ja harjoitus-tilaisuuksin. (Leppävuori ym. 2009, 80-81.)

Riski- ja uhka-analyysia varten tutustuin aluksi riskienarvioinnin teoriaan kirjallisuus- ja internetlähteistä. Tämän jälkeen tutustuttiin riskienhallintapäällikön kanssa kunnan yleisiin riskienhallintakäytäntöihin ja ohjeisiin. Seuraavaksi listaa täydennettiin YETT - strategiassa mai-

nituuilla uhkamalleilla ja erityistilanteilla, joiden katsottiin koskevan sivistystoimen toimintaa. Lopuksi lähdettiin laatimaan taulukoita ja toimintaohjeita havaittujen uhkamallien ja tilanteiden varalle.

Sivistystoimen riski- ja uhka-analyysin yleiset periaatteet tulevat kunnan yleisestä riskianalyysistä sekä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategiassa (Valtioneuvoston kanslia 2006.) mainittujen uhkamallien pohjalta. Analyysissa on kuvattu sivistystoimea ja sen toimintaa haittaavia uhkamalleja ja erityistilanteita sekä annettu toimintaohjeita ja suunnitelmia erilaisissa turvallisuustilanteissa toimimiseen. Jokaisessa sivistystoimen kohteessa tulisi kohdekohtaisesti kartoittaa sekä sisäiset että ulkoiset uhkatekijät osaksi pelastus- tai turvallisuussuunnitelmaa. Uhkat ja niistä seuraavat toimenpiteet toimivat suunnittelun pohjana, lähtökohdana on luoda yksikkökohtaiset varautumisen suunnitelmat kaikkiin tarvittaviin kohteisiin. Kohdekohtaisia suunnitelmia laadittaessa tärkeimpiä huomioitavia seikkoja ovat tilakysymykset, kuljetukset, lämmitys, rahoitus, oppilashuolto, materiaalit sekä muut haasteet.

Sivistystoimen riski- ja uhka-analyysi on laadittu joulukuussa 2009. Riskianalyysissa aluksi kartoitettiin ja tunnistettiin riskit ja seuraavaksi ne arvioitiin ja analysoitiin. Lopuksi laadittiin toimintaohjeet ja suunnitelmat erilaisissa turvallisuustilanteissa toimimiseen. Riskianalyysiin aikana pidin yhteyttä kunnan riskienhallintapäällikköön. Alussa valittiin kunnan yleisestä riskianalyysistä toimialaa koskevat riskit ja uhat ja tämän jälkeen listaa täydennettiin YETT -strategiassa mainituilla uhkamalleilla ja erityistilanteilla. Lopputuloksena syntyi yhdeksän uhkamalli ja erityistilanne kaaviota.

Tunnistettuja uhkamalleja ovat (Valtioneuvoston kanslia 2006, 11.):

- Sähköisen infrastruktuurin häiriintyminen
- Väestön terveyden ja toimeentuloturvan vakava häiriintyminen
- Taloudellisen toimintakyvyn vakava häiriintyminen
- Suuronnettomuudet ja luonnon aiheuttamat onnettomuudet
- Ympäristöuhkat
- Terrorismi sekä järjestäytynyt ja muu vakava rikollisuus
- Väestöliikkeisiin liittyvät uhkat
- Poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen painostus
- Sotilaallisen voiman käyttö

Esimerkki laadituista uhkamalli ja erityistilanne kaavioista on esitetty kuvassa kaksi.

Uhkamallit ja erityistilanteet	Toiminta normaalioloissa	Toiminta häiriötilanteissa	Toiminta poikkeusoloissa
Sähköisen infrastruktuurin häiriintyminen <ul style="list-style-type: none"> • Yleisiin tieto- ja viestintäjärjestelmien kohdistunut laaja tuho tai toimintahäiriö • Valtionhallinnon tieto- ja viestintäjärjestelmien kohdistunut laaja tuho tai toimintahäiriö • Sähköisen joukkoviestinnän teknisten järjestelmien laaja toimintahäiriö • Energiaverkon suurhäiriö 	Energiaverkot, tieto- ja viestintäjärjestelmät normaalissa käytössä Arkistointisuunnitelma tehty ja toteutetaan Varautuminen mahdollisiin erityistilanteisiin ja poikkeusoloihin -kiinteät lankapuhelinliittymät toimipaikoissa -paristoradiot -taskulamput Suunnitelmat toiminnan järjestämisestä poikkeavilla tavoilla Turvataan yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen tarvitsema energian saanti	Toiminnan siirtäminen toimiviin toimipaikkoihin Viestinnän keskittäminen, toimivien viestimien ylimääräisen kuormittamisen välttäminen Tieto-, viestintä- ja energijärjestelmien käytön rajoittaminen Kirjalliset viestit esim. oppilaiden mukana Lähetit	Toiminnan rajoittaminen / rajaaminen Toiminnan järjestäminen muulla tavoin Toimivien tilojen vuorokäyttöön siirtyminen Toiminnan lopettaminen

Kuva 2: Uhkamalli ja erityistilanne kaavio (Valtioneuvoston kanslia 2006, 65.)

7 Johtaminen normaalioloissa, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa

Valmiuslain (1080/1991), mukaan kuntien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muin toimenpitein varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa. Valmiussuunnittelulla luodaan sellaiset johtamisjärjestelmät ja toimintaperiaatteet, joilla kaupungin häiriötilanteiden aikainen johtoryhmä, kaupungin eri toimintayksiköt sekä tarvittavat yhteistyöviranomaiset voivat toimia siten, että kaupungin elintärkeiden toimintojen ylläpito erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa tulee turvatuksi.

Varautuminen edellyttää, että on selvitetty poikkeusolojen organisaatoratkaisut ja niihin liittyvät henkilöjärjestelyt. Pääperiaatteena tulisi olla se, että organisaatiota muutetaan häiriö- ja kriisitilanteissa mahdollisimman vähän. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, ettei säännönmukaisestiin johtajajärjestelyihin tehdä muutoksia ja että tehtävien muutokset tai kokonaan uudet tehtävät hoidetaan ensisijaisesti olemassa olevilla organisaatioilla niitä tarpeen mukaisesti vahvistamalla tai muutoin mukauttamalla niitä tilannetta vastaavaksi. Uusia organisaatioita tulisi perustaa vain aivan välttämättömissä tapauksissa. (Puolustusneuvosto 1999, 19.)

Erityistoimivallan käyttöön ottaminen

Häiriötilanteiden aikana ja poikkeusoloissa sivistystoimenjohtaja voi käyttää normaaliolojen toimivallasta poiketen päätösvaltaa peruspalvelujen turvaamiseksi ja häiriötilanteen normalisoimiseksi, milloin asia koskee toimenpiteiden yhteensovittamista eri toimialueiden välillä, taloudellisten resurssien tai henkilöstöresurssien suuntaamista, tiedottamista tai muuta häiriötilanteen hoitamiseksi välttämätöntä tai kiireellistä päätöstä. Tämä erityistoimivalta otetaan käyttöön häiriötilanteissa ja tarvittaessa valtioneuvoston määrittelemissä poikkeusoloissa. Erityistoimivallan käyttöön ottamisesta päättää kaupunginhallitus tai kiireellisessä tapauksessa kaupunginjohtaja häiriötilanteiden aikaisessa kaupungin johtoryhmässä. Erityistoimivallan käyttämisen lakkaamisesta päättää kaupunginhallitus. (Sivistystoimen valmiussuunnitelma.)

Viranomaisten välinen työnjako ja yhteistyö

Kaupungin toimintayksiköiden tulee häiriötilanteiden ja poikkeusolojen aikaisessa toiminnassaan ottaa huomioon häiriötilanteeseen ja poikkeusoloihin liittyvät viranomaiset ja lakisääteiset organisaatiot sekä niiden toimivalta ja tehtävät. Sivistystoimen näkökulmasta tärkeimmät viranomaisyhteydet ovat koulupoliisitoiminta sekä pelastuslaitoksen osallistuminen väestönsuojeluun ja valmiussuunnitteluun. Kuntalaisten turvallisuuden varmistamiseksi tulee kunnan turvallisuudesta vastaavien toimijoiden yhteistyön olla toimivaa. Pääsääntö on, että se viranomainen joka normaalioloissa vastaa jonkin tehtävän suorittamisesta vastaa siitä myös normaaliolojen häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa. Vastuuviranomaisen lisäksi myös muut tarpeelliset viranomaiset on veloitettu osallistumaan pelastustoimintaan. Tarvittaessa viranomaisilla on mahdollista saada lisäksi toisiltaan myös virka-apua. (Hyvinkään kaupungin turvallisuussuunnitelma 2009-2012, 17-22.)

8 Sivistystoimen jatkuvuussuunnittelu

Jatkuvuussuunnittelun tarkoituksena on turvata organisaation toiminta ja erityisesti sen perustehtävien hoitaminen kaikissa oloissa. Sen vuoksi on tärkeää, että valmiuden edellyttämät suunnittelu- ja muut toimenpiteet päivitetään säännöllisesti ja aina tilanteen niin edellyttäessä.

Perusvalmius on normaaliolojen valmiustila, jota ylläpidetään normaalin olotilan aikana ja jonka aikana johtamiskäytännöt luodaan. Normaalioloissa rakennettavat järjestelmät ja muut toimenpiteet luovat perustan toiminnalle häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Perusvalmiuden aikana huolehditaan valmiussuunnitelman laatimisesta ja ajan tasalla pitämisestä, normaaliolojen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen aikaisen toiminnan suunnittelusta, henkilöstön

kouluttamisesta ja tilojen varaamisesta. Varautumalla uhkiin ja riskeihin pystytään nopeutamaan ja tehostamaan palautumista häiriötilanteista ja poikkeusoloista normaaliin toimintaan. (Puolustusneuvosto 1999, 20-22.)

Varautuminen on ulotettava myös ulkoistettuihin toimintoihin siinä laajuudessa kuin ydintoimintojen ja palvelujen turvaaminen edellyttää. Poikkeusolojen vaatimukset on otettava huomioon jo ulkoistamissopimuksia laadittaessa. Ulkoistettujen palvelujen toimivuus ja käytettävyys tulee varmistaa valvonnalla ja yhteisharjoituksin, jotta sivistystoimi voi todeta palvelujen tarjoajien varautumisen vastaavan sen omia velvoitteita.

9 Pohdintaa

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus vietiin läpi onnistuneesti ja sovitussa aikataulussa. Työn tuloksena syntynyt uusi sivistystoimen valmiussuunnitelma esiteltiin sivistystoimen johtoryhmälle 13.4.2010 ja palaute valmiussuunnitelmasta oli positiivista. Valmiussuunnitelman sisältöön oltiin tyytyväisiä ja työ nähtiin kokonaisuudessaan onnistuneena ja tarpeellisena. Oma työskentelyäni pidettiin erittäin vastuullisena ja aktiivisena ja sivistystoimen edustajien mukaan olen omalla asiantuntemuksellani mahdollistanut valmiussuunnitelman syntymisen. Prosessi eteni suunnitelmien mukaisesti ja sivistystoimella on tarkoitus viedä valmiussuunnitelma kaupungin opetuslautakunnan ja kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan hyväksyttäväksi toukuussa 2010.

Suurimpana haasteena oli kirjallisen tiedon vähyys koskien sivistystoimen valmiussuunnittelua. Kirjallista tietoa aiheesta löytyi aluksi todella heikosti. Toinen haaste oli tehdä työ organisaatioon, joka ei ollut entuudestaan yhtään tuttu. Sivistystoimen tehtävien ja toimintojen sisäistäminen vei aikansa ja organisaatioon tutustuminen oli työn alkuvaiheessa pitkä ja ajoittain hankala tehtävä. Asiaa hankaloittivat tiedon saamisen ongelmat sekä palautteen vähyys tietyiltä toimialoilta.

Uskon tästä työstä olevan hyötyä kuntien valmiussuunnitelmien laatimisessa ja uskon, että sen avulla vastaava työ on mahdollista toteuttaa suhteellisen helposti myös toisessa organisaatiossa ja ympäristössä.

Täytyy muistaa, että nyt syntynyt valmiussuunnitelma on kuitenkin vain osa sivistystoimen valmiussuunnittelua. Kyseisessä organisaatiossa joudutaan tulevaisuudessa päivittämään ja luomaan paljon uutta, jotta kaikkien toimialojen suunnitelmat ja ohjeet saadaan halutulle tasolle. Tavoitteeksi asetettiin, että sivistystoimen valmiussuunnitelmaa päivitetään kahden vuoden välein tai tilanteen muuttuessa oleellisesti. Näin valmiussuunnitelmaa pyritään pitämään paremmin ajantasalla.

Oli mielenkiintoista osallistua Hyvinkään kaupungin sivistystoimen valmiussuunnitelman laati-
miseen ja uskon, että työskentely tämän projektin parissa merkitsee minulle ammattilista
kasvua turvallisuusalan ammattilaiseksi.

LÄHTEET

Aakko, Nordberg, Kantolahti, Kulmala, Putkiranta, Sillanpää, Toveri & Visakorpi. 2003. Kriisiturvallisuuden käsikirja. Jyväskylä: Gummerus.

Ahola, K., Nikula, A., Heinonen, I., Järvinen, S., Kopare, T., Nissinen, S., Pääkkönen, E., Saraste, E., Sarkasuo, Y., Ström, M., Weltner, A., Virpiaro, M. & Suhonen, S. 2007. Varautumisen ja väestönsuojelun sanasto. Helsinki: Sanastokeskus TSK.

Keski-Uudenmaan pelastuslaitos. 2008. Väestönsuojelu. Viitattu 25.3.2010. <http://www.ku-pelastus.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=56&Itemid=93>

Lehtonen, J. 1999. Kriisiviestintä. Vaasa: Ykkös-Offset.

Leppävuori, A., Paimio, S., Avikainen, T., Nordman, T., Puustinen, K. & Riska, M. 2009. Suur-onnettomuustilanteiden kriisityö. Jyväskylä: Gummerus.

Ohje poikkeusoloihin varautumisesta. 2005. Viitattu 12.4.2010. <<http://www.finlex.fi/pdf/normit/23938-VVVpaatosyhtio.pdf>>

Puolustusneuvosto. 1999. Varautuminen yhteiskunnan häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Viitattu 12.4.2010. <http://www.defmin.fi/files/349/675_varautuminen.pdf>

Satakunnan pelastuslaitos. Pelastuslaitoksen toiminta. Viitattu 21.4.2010. <<http://www.satapelastus.fi/toiminta/varautuminen.html>>

Vilka, H., & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus.

Muut tietolähteet

Hyvinkään kaupungin kriisiviestintä ohjeet 2007.

Hyvinkään kaupungin turvallisuussuunnitelma 2009-2012.

Keski-Uudenmaan pelastuslaitos. 2009. Sivistystoimialan valmiussuunnittelu. Valmiussuunnitteluseminaari 2009.

Kirjaston valmiussuunnitelma. Hyvinkään kaupungin sivistystoimen Kirjaston valmiussuunnitelma.

Liikuntapalveluiden valmiussuunnitelma. Hyvinkään kaupungin sivistystoimen liikuntapalveluiden valmiussuunnitelma.

Museot ja yleinen kulttuuritoiminta. Hyvinkään kaupungin sivistystoimen museotoiminnan valmiussuunnitelma.

Nuorisopalvelut valmiussuunnitelma. Hyvinkään kaupungin sivistystoimen nuorisopalveluiden valmiussuunnitelma.

Opetustoimen valmiussuunnitelma. Hyvinkään kaupungin sivistystoimen opetustoimen valmiussuunnitelma.

Sivistystoimen valmiussuunnitelma. Hyvinkään kaupungin sivistystoimen valmiussuunnitelma.

Ström, M. 2007. Varautuminen kunnassa. Pelastusopiston julkaisu, A-sarja: oppimateriaalit 3 / 2007. Kuopio: Pelastusopisto.

Valtioneuvoston kanslia. 2006. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia. Valtioneuvoston periaatepäätös 2006. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Lait ja asetukset

Ammattikorkeakoululaki 351/2003.

Kirjastolaki 904/1998.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998.

Laki kulttuuriesineiden maastaviennin rajoittamisesta 115/1999.

Laki taiteen perusopetuksesta 633 /1998.

Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998.

Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä 672/2005.

Liikuntalaki 1048/1998.

Lukiolaki 629/1998.

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999.

Muinaismuistolaki 295/1963.

Museolaki 3.8.1992/729.

Nuorisolaki 72/2006.

Pelastuslaki 468/2003.

Opintotukilaki 65/1994.

Perusopetuslaki 628/1998.

Perustuslaki 731/1999.

Tartuntatautilaki 583/1986.

Valmiuslaki 1080/1991.

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 787/2003.

Yliopistolaki 645/1997.

KUVALUETTELO

Kuva 1. Valmiussuunnitelman tasot.....	6
Kuva 2: Uhkamalli ja erityistilanne kaavio	22

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1 Yleinen sivistystoimen valmiussuunnittelua koskeva lainsäädäntö.	18
Taulukko 2 Sivistystoimen opetustoimen valmiussuunnittelua koskeva lainsäädäntö. ..	18
Taulukko 3 Sivistystoimen muun toiminnan valmiussuunnittelua koskeva lainsäädäntö.	20

LIITTEET

Liite 1. Hyvinkään sivistystoimen valmiussuunnitelman sisällysluettelo	32
--	----

Liite 1. Hyvinkään sivistystoimen valmiussuunnitelman sisällysluettelo

Sisällys

Tiivistelmä	3
1 Valmiussuunnittelun perusteet ja tavoitteet	4
2 Riski- ja uhka-analyysi - uhkien arviointi sivistystoimessa	5
3 Johtaminen normaalioloissa, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa	10
4 Kriisiviestintä	12
4.1 Sivistystoimen kriisiviestintä	12
4.2 Johtaminen ja tiedottamisvastuu	13
4.3 Viestintäkanavat ja ennakkoon varautuminen	13
5 Koulujen ja oppilaitosten turvallisuus ja omatoiminen varautuminen	14
5.1 Koulujen turvallisuussuunnitelmat	15
5.2 Tulosalueen erityistehtävät poikkeusoloissa	17
5.3 Viranomaisyhteistyö	20
6 Kulttuuri ja vapaa-aikatoimen turvallisuus ja varautuminen	20
6.1 Nuorisopalveluiden normaaliolojen toiminta	21
6.2 Häiriö- ja kriisitilanteessa toimiminen nuorisopalveluissa	21
6.3 Poikkeusolot	21
6.4 Liikuntapalvelut	22
6.5 Liikuntapalveluiden toiminta normaalioloissa	22
6.6 Liikuntapalveluiden toiminta häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa	24
6.7 Kirjaston valmiussuunnitelma	25
6.8 Museotoiminta	26
6.9 HOPE Nuorten työpajatoiminta	29
6.10 Yleinen kulttuuritoiminta	31
7 Sivistystoimen jatkuvuussuunnittelu	33
8 Kunnan henkisen kriisinkestävyuden ylläpitäminen	33
9 Sivistystoimen osallistuminen väestönsuojelujärjestelmän toimintaan	34
9.1 Sivistystoimen tehtävät poikkeusoloissa	35
10 Suunnitelman hyväksyminen, seuranta, päivittäminen ja raportointi	36